

ב א

(וואָס אַ שנת חמה איז מיט לערך עלף טעג לענגער ווי אַ שנת לבנה⁸) — רעכנט מען די יאָרן לויטן מהלך החמה. און דערפאַר, איז יעדערע צוויי־דריי יאָר מאַכט ב"ד אַן עיבור־יאָר, "כדי שיהי' הפסח בזמן האביב"⁹.

און דער רמב"ם איז ממשיך אין די ווייטערדיקע פרקים, אַז אויך דער חשבון וועלכן מיר נוצן היינט [וואָס רבי הלל הנשיא האָט מסדר געווען]¹⁰ איז אויסגעשטעלט אין אַזאַ אופן, אַז יעדער מחזור (19 יאָר) גלייכן זיך אויס (לערך) די שנות הלבנה מיט די שנות החמה, ביז אַז „לא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלק־ים"¹¹.

פרעגט אויף דעם דער „פירוש"¹², אַז „אחר שנים רבות" (ווען עס וועט זיך צונויפקלייבן אַ גרויסע צאַל פון די יתרונות פון דער שעה מיט תפ"ה חלקים) וועט אויסקומען תקופת ניסן (ניט בחודש האביב, נאָר) אין חודש אייר? און ענטפערט: „יבוא מורה צדק ויודיענו".

[ולהעיר: ביז צום לעצטן יאָר פון שית

א. אין אַנפאַנג הלכות קדוש החדש זאָגט דער רמב"ם: „חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר¹ עולת חודש בחדשו ונאמר² החודש הזה לכם ראש חדשים .. והשנים שאנו מחשבים הם שני החמה שנאמר³ שמור את חודש האביב".

דער פירוש דערפון: „חדש הלבנה" באַשטייט פון לערך ניין און צוואַנציק מיט אַ האַלב טעג⁴, אַזויפיל דויערט דער סיבוב פון דער לבנה: „שנת חמה" באַשטייט לערך פון דריי הונדערט מיט פינף און זעכציק און אַ פערטל טעג⁵, דאָס איז דער זמן פונעם סיבוב (שנתי) פון דער זון.

— און דער רמב"ם אין דער הלכה הנ"ל זאָגט צוויי דינים⁶:

(א) אַז די „חדשי השנה" דאַרפן גע־רעכנט ווערן לויטן סיבוב הלבנה: דאָס הייסט, אַז אַ חודש איז ניט אַ צוועלפטל פון שנת החמה [ווי עס רעכענען די רוב האומות, וואָס צעטיילן דעם יאָר (פון מהלך חמה) אויף צוועלף חלקים — חדשים], נאָר „חדשי הלבנה".

(ב) אַעפ"כ, וויבאַלד אַז פסח מוז זיין בזמן האביב⁷, און די תקופות השנה זיינען באַשטימט דורך (מהלך ה)חמה

(8) רמב"ם שם פ"א ה"ב.

(9) לשון הרמב"ם שם פ"ד ה"ב.

(10) ראה בעל המאור ר"ה (כ, ב). רמב"ן גיטין לו, א. השנות הרמב"ן לסהמ"צ מ"ע קנ"ג. ח"י הר"ן סנהדרין יא, א"ב. חינוך מצוה ד'. ובכ"מ. וצע"ק שברמב"ם בהל' קדוה"ח אינו. וראה שם פ"ה ה"ג. ה"ג. סהמ"צ שם. וראה סה"ד ד"א ק"ח. ועוד. תריש בא ח"ג פ"ב ואילך, ושו"נ.

(11) רמב"ם שם פ"ז ה"י.

(12) בפ"ט ה"ג שם.

(1) פנחס כח, יד.

(2) פרשתנו יב, ב.

(3) ראה טז, א.

(4) במהלכם האמצעי תשעה ועשרים יום י"ב שעות .. תשצ"ג חלקים (רמב"ם שם פ"ז ה"ג).

(5) ראה רמב"ם שם רפ"י. לקמן בפנים השיחה.

(6) ראה ב„פירוש" לרמב"ם הל' קדוה"ח בתחלתו.

וראה ראב"ע פרשתנו שם. ובכ"מ.

(7) ר"ה כא, א. סנהדרין יג, ב. רמב"ם שם רפ"ד.

פון א שעה מיט תפ"ה חלקים נאך יעדן מחזור איז נאך לויטן חשבון (וואס ווערט אנגערופן „תקופת שמואל“) אז שנת החמה איז „שס"ה יום ורביעי יום“. אבער לויט דעם חשבון „תקופת רב אדא“ אז שנת החמה איז שס"ה יום „פחות מרביעי יום“ — איז „לא תמצא תוספת במחזור של י"ט שנה כלל".

ועפ"ז שטימט דער חשבון השנים וואס מיר רעכענען איצטער מיטן דין פון „שמור את חודש האביב“ — ווייל מיר נעמען אן (ניט דעם חשבון פון תקופת שמואל נאך) דעם חשבון פון תקופת רב אדא [וואס „חשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון“¹⁸] ווי עס שטייט אין כמה ראשונים¹⁹, און לויט „חשבון זה“ פאלט אויס פסח אלעמאל בתקופת האביב.

ס'איז אבער ניט מובן: דער טעם פאר- וואס מ'דארף משווה זיין שנות הלבנה מיט שנות החמה איז צוליב „שמור את חודש האביב“, און וויבאלד אז לויטן חשבון פון תקופת שמואל איז נאך יעדער מחזור דא א איבערבלייב — טא ווי זאגט דער רמב"ם²⁰, ולמה סמכנו על מנין זה .. (וויבאלד אז) לא ישאר ממנין ימי החמה .. חוץ משעה אחת וכו': ווי איז שייך צו סומך זיין אויף דעם „מנין“, וויבאלד אז די השתוות איז ניט (אינ- גאנצן) בהתאם מיטן דין פון „שמור את חודש האביב“?

ג. ויש לומר הביאור בזה: פון לשון הרמב"ם „והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה שנאמר שמור את חודש האביב“, איז מובן, אז דער לימוד פון „שמור את

אלפי שנים דהוה עלמא וועט די תקופה אויספאלן נאך אלץ¹³ בחודש ניסן¹⁴].

וצריך להבין: דער דין פון „שמור את חודש האביב“ איז (ניט נאך אז ניסן דארף זיין בזמן האביב, נאך) אז פסח זאל זיין בזמן האביב [און ווי דער רמב"ם פסק'נט, כנ"ל, אז בשעת ב"ד האט אויסגערעכנט אז תקופת ניסן וועט אויספאלן „בששה עשר בניסן“ פלעגט מען מעבר זיין דעם יאר „כדי שיהי' הפסח בזמן האביב“] — איז ניט מובן:

מצד דער פילמאליקער צונויפזאמ- לונג פון שארית המחזור (א שעה מיט תפ"ה חלקים) ביז איצט [און אפילו בזמן הרמב"ם (און נאך פריער)] איז שוין תקופת ניסן פיל מאל¹⁵ אויסגעפאלן א צאל טעג נאך ט"ו ניסן¹⁶ — איז ווי שטימט עס מיטן דין פון „שמור את חודש האביב“, אז פסח דארף זיין בזמן האביב?

ב. לכאורה האט מען געקענט פאר- ענטפערן דערמיט וואס דער רמב"ם זאגט ווייטער¹⁷, אז דער איבערבלייב

(13) ראה ספר עתים לבינה מאמר יב.

(14) ראה בעתים לבינה שם שמפרש שזוהי הכוונה בתירוץ ה„פירוש“, יבוא מורה צדק וידיענו.

(15) בהשנים שבאמצע המחזור, כבערה הבאה.

(16) ראה בספר העבור לראבי"ה הנשיא (מאמר ג' שער ה') דבומנו „אשר חי בשנת ארבעת אלפים ושמנה מאות ושמנים ושלש ליצירה“ — נוסח השער, „מועד הפסח כולו נופל בתקופת טבת כגון שנה חמשת ושנת שלשה עשרה ושנת י"ו שאתה מוצא ככולם תקופת ניסן נופלת אחר כ"ב יום מניסן כ"ו, וראה גם ספר העבור להראב"ע (סוד העבור „העד האחד“ ושם בסופו „העד השביעי“). יד רמיה לסנהדרין (יג, ב ד"ה ואיכא דקשיא). יסוד עולם מאמר ד' (פ"ב, פ"ד ועוד). ובכמה מפרשים וספרי חשבון העיבור.

(17) רפ"ט שם.

(18) לשון הרמב"ם שם פ"ה ה"ז.

(19) שנשמנו בהערה 16. ועוד.

(20) בפ"ז ה"י שם.

דעם דין גענוג אז די תקופת האביב זאל זיין בחודש ניסן אפילו ווען זי איז בסוף החודש.

וואס עפ"ז קומט אויס, אז אויך לויטן חשבון פון תקופת שמואל, אז אין יעדער מחזור בלייבט א קליינע שארית, איז דורכן אויסשטעלן פון שנות המחזור באווארנט געווארן דער דין פון "שמו"ר" חודש האביב" בנוגע צו שנה (עכ"פ), היות אז אויך לויט דעם חשבון וועט די תקופה זיך קיין מאל ניט פארציען נאך חודש ניסן.

און דערמיט איז אויך פארשטאנדיק וואס דער רמב"ם זאגט דעם טעם פאר- וואס "סמכנו על מנין זה" (דער מנין פון שנות המחזור) — ווייל לויט דעם חשבון "לא ישאר ממנין ימי החמה חוץ משעה אחת כו'": "סמכנו על מנין זה" (פון שנות המחזור) ווייל דורך "מנין זה" ווערט באווארנט דער דין אז די שנים דארפן זיין "שני החמה"²⁴; און אין דעם איז אויך דער חשבון אז "לא ישאר כו' חוץ משעה אחת כו'" א טעם מספיק אויף "סמכנו על מנין זה", כנ"ל.

"כדי שיהי' האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה בששה עשר בניסן" — דלכאורה: הרי מה שמעברין על כל ג' הסימנים הוא מצד "שמו"ר את חודש האביב" שנוגע לפסח, ולמה אומר "כדי שיהי' .. להקריב ממנו עומר"? וי"ל בזה, כי אלולי טעם זה (כדי שיהי' כו' להקריב ממנו עומר) הי' מספיק גם כשהאביב הוא בסוף חודש ניסן (מכיון שגם אז היא שנת החמה, ככפנים).

²⁴ להעיר מחמרא וחיי סנהדרין שם בשם הראש.

חודש האביב" איז ניט נאך אז פסח דארף זיין בזמן האביב, נאך אויך אז אלעמאל דארף אויסקומען פסח אומגע- פער אין זעלבן זמן (פון שנת החמה)²¹.

און אין דעם דין פון "שמו"ר את חודש האביב" בשייכות צו די שנים איז גענוג "שיהי' חודש זה (ניסן) בזמן האביב"²² — אז דער חודש ניסן זאל אין זיך האבן דעם זמן האביב²³. ובמילא איז בנוגע

(21) ועפ"ז יובן מ"ש הרמב"ם (שם פ"ד סה"א) מפני מה מוסיפין חדש זה מפני זמן האביב כדי שיהא הפסח באותו זמן .. ולולא הוספת החודש הזה הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים — ולכאורה א"מ: (א) מה מוסיף הרמב"ם במ"ש "ולולא הוספת החודש הזה כו'", על מה שכתב לפניו "מוסיפין חודש זה מפני זמן האביב"? (ב) מהו אומרו "פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים", שמלשון זה משמע שהדיוק הוא לא — בזמן האביב, כ"א — שלא יהי'. "פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים"?

וי"ל שב' לשונות אלו הם ב' דינים: ומפני מה מוסיפין כו' הוא דין בשנה שתקופת ניסן מתאחרת אחרי ט"ז ניסן; ו"ולולא הוספת החודש הזה כו'" הוא דין בנוגע כללות השנים, שזמן לזמן צריך לעבר את השנה בכדי שהפסח שבכל השנים יהי' בזמן אחד (ושלא יהי' "פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים").

(22) לשון הרמב"ם שם פ"ד ה"א. וראה הערה הבאה.

(23) ויש לומר, דמה שמעברין על התקופה, היא "כדי שיהי' הפסח בזמן האביב" (רמב"ם שם פ"ד ה"ב), משאיכ' מה שמעברין על האביב ועל פירות האילן הוא "כדי שיהיו השנים שני החמה" (רמב"ם שם סוף ה"ד *). ועפ"ז יובן גם מ"ש הרמב"ם שם ה"ג

(*) וזוהו שבהלכה זו (ה"ד) מביא הרמב"ם רק ב' הסימנים דאביב ופירות האילן — משמע קצת, שכוונתו ב"ואלו הן הדברים" היא (בעיקר) לענין ב' סימנים אלו. משאיכ' מה שמעברין על התקופה הוא לא רק כדי שיהיו השנים שני החמה אלא גם "כדי שיהי' הפסח בזמן האביב".

ויש לומר, שב' הלשונות שברמב"ם שם ה"א "יהא הפסח באותו זמן", "שיהי' חודש זה בזמן האביב" — הם הקדמה לב' הענינים שבב' הלכות

שלאח"ז: עיבור מפני התקופה (שבהלכה ב') — הוא "כדי שיהא הפסח באותו זמן" (אביב); מפני האביב ופירות האילן (שבהלכה ג') הוא כדי "שיהי' חודש זה בזמן האביב".

פון דעם גופא, וואָס דער רמב"ם ברענגט אויך תקופת שמואל אין הלכות קדוש החודש, איז מוכח אַז אויך די תקופה איז (ניט נאָר אַ דיעה אין תורת אמת, נאָר אויך אַז זי איז) אויסגעהאַלטן אין פסק ההלכה (וואָס הלכה איז אַן ענין פון „אמת לאמיתו“²⁷).

[און ווי דער רמב"ם איז מרמז מיטן לשון²⁸ „שחשבו זה הוא האמת יותר מן הראשון“: אויך דער חשבון „הראשון“ (תקופת שמואל) — איז אמת; אָבער „חשבון זה“ (תקופת רב אדא) איז „אמת יותר“²⁹].

אַ ראי' אויף דעם (אַז אויך דער חשבון פון תקופת שמואל איז אָנגענומען לפסק ההלכה): אין כמה הלכות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט תקופת החמה רעכנט מען זיך נאָר מיט תקופת שמואל; אַזוי ווי ברכת החמה, לדוגמא — די ברכה וואָס מען מאַכט ווען מ'זעט די חמה אין טאָג פון תקופת ניסן ביים אָנהויב פון יעדן מחזור גדול (28 יאָר) ווען די תקופה איז „בתחילת ליל רביעי“³⁰ — וואָס דאָן איז די תקופה לויטן חשבון פון שמואל און ניט לויטן חשבון פון תקופת רב אדא³¹.

[און דאָס זעלבע איז אויך בנוגע צו שאלת גשמים³², און זהירות אין שתיית

ד. מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: ווייַ באַלד אַז צוליב דעם דין פון „שמור את חודש האביב“ בנוגע פסח מוז מען פאַרט אָנקומען צום אמת'ן חשבון (פון תקופת²⁵ רב אדא)²⁶, וואָס דווקא דאָן איז „לא תמצא תוספת במחזור .. כלל“ — טאָ צוליב וואָס דאַרף דער רמב"ם זאָגן אַז בנוגע דעם ענין פון „שנה“ איז דאָס אויסגעהאַלטן אויך לויטן חשבון פון תקופת שמואל — וואָס איז ניט כפי האמת?

איז נקודת הביאור אין דעם:

(25) ביד רמ"ה (סנהדרין שם ד"ה ואיכא) מקשה שגם לפי תקופת רב אדא נופלת (לפעמים) תקופת ניסן (בשנת ט"ז למחזור) ביום ט"ז. אבל עפ"מ"ש הרמב"ם שם ספ"י: וחשבון שתי התקופות האלו שביארנו (דשמואל ורב אדא) דרכם הכל בקירוב הוא ובמהלך השמש האמצעי לא במקומה האמתי, אבל במקום השמש האמתי תהי' תקופת ניסן בזמן אלו בכמו שני ימים קודם שתי התקופות, נמצא לכאורה דחגה"פ הוא לאחר התקופה ** (ראה יסוד עולם שם. הון עשיר לערכי פ"ב מ"ב. ועוד). וראה הערה הבאה.

(26) או י"ל, מדלא הזכיר הרמב"ם בפירושו דסמכינן על חשבון תקופת ר"א בנוגע לפסח * (והזכיר רק שסמכנו על מנין זה), דס"ל כהדיעות דעכשיו אין חוששין להדין דפסח יהי' אחר התקופה דוקא (ראה פנ"י ר"ה כא, א ד"ה „בתוס' בד"ה עברה. פ"י ר"ח שם. חמרא וחיי שם בשם הראש"י).

(*) ביד רמ"ה שם מתרץ דמש"כ בגמרא (ר"ה כא, א) כד חזיא דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברה, היינו „עד אורחא דשיתסר נגהי שיבסר“. אבל ברמב"ם מפורש שם (ה"ב). אס תהי' תקופת ניסן בששה עשר.

(**) והאחרון דתקופת תשרי בנוגע לחג, אולי ס"ל להרמב"ם דלא איכפת ולא מעברין בשביל זה. מדלא הביאו ברפ"ד שם. וראה צפ"נ שם ה"ב (וראה שם ה"ג). מניח מצוה ד' סק"ו. ערוך לנר סנהדרין י"ג, א ד"ה רבי יוסי. ועוד.

(*) ולכאורה דוחק לומר דסמ"ך עמי' בפ"י ה"ו. וראה הון עשיר שם.

(27) ראה המשך תרס"ז ע' תלא ואילך.

(28) בפ"י ה"ו.

(29) ובפרט להפ"י ברמב"ם (פ"ה ה"ב, וראה ספר המצות שם) ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא כ"י ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על פי החשבון הזה (המבואר בפ"י שם) שגם החשבון עצמו הוא הלל"מ — וידוע השק"ט בזה.

(30) ברכות נט, ב. רמב"ם הלכות ברכות פ"י ה"ה. טושו"ע א"ח ס"י רכט ס"ב.

(31) ראה שו"ת משנת בנימין ס"י קא. שיירי כה"ג לטור שם. שו"ת חת"ס א"ח סנ"י.

(32) תענית י, א. טושו"ע א"ח (ואדה"ז) ס"י קיז ס"א.

ו. דער ביאור אין דעם (בדרך אפשר):

חמה ולבנה און עניניהם דא למטה (אזוי ווי אלץ וואס איז דא למטה) ווערן נשתלשל פון בחי' חמה ולבנה ועניניהם למעלה. ובמילא, דאס וואס דער טאג פון מולד הלבנה ווערט באשטימט אלס ר"ח, נעמט זיך עס בעיקר מצד דעם מולד הלבנה שלמעלה.

אבער וויבאלד אז אונזער דערוויסן זיך און אונזער השגה אין די ענינים שלמעלה איז דורך די ענינים ווי זיי ווערן נמשך דא למטה — דערפאר האט אונז די תורה אנגעזאגט אז מיר זאלן קובע זיין ר"ח לויטן מולד הלבנה שלמטה (ע"פ הראי', אדער ע"פ חשבון) וויילע פון דעם וויסן מיר אז דעמאלט איז דער מולד הלבנה שלמעלה.

אין פאל אבער ווען ב"ד האט בא-שטימט ר"ח אין אן אנדער טאג און די תורה הייסט אונז „לסמוך עליהם", איז דאס גופא א הוכחה, אז דוקא אין דעם טאג, וועלכן תורת אמת איז קובע אלס „ראש חודש", איז דער מולד הלבנה (העיקרי —) שלמעלה.

[און דאס וואס למטה איז דעמאלט דער מולד אין אן אנדער טאג, איז עס דערפאר וואס דער עולם הזה התחתון איז (צוליב סיבות שונות) דעמאלט³³ ניט ראוי³⁴, אז די המשכה פון בחי' לבנה שלמעלה זאל אראפקומען אין דער לבנה שלמטה אין זעלבן זמן].

מים בשעת התקופה³⁵, וואס אין די הלכות רעכנט מען זיך נאך מיט תקופת שמואל³⁶.

ה. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים נאך אן ענין וואס איז, לכאורה, ניט מובן אין קדוש החודש: „ב"ד³⁷ שקדשו את החודש, בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסים [לויט א צווייטער גירסא³⁸: מזידין] הרי זה מקודש וחייבין הכל לתקן המועדות על היום שקדשו בו".

ולכאורה: דער תוכן וענין פון ראש-חודש (מלשון חידוש) איז פארבונדן מיט חידוש (מולד) הלבנה — טא ווי איז שייך אז דער טאג אין וועלכן ס'איז ניט געווען דער מולד זאל ווערן ר"ח מצד דעם וואס ב"ד האבן אים מקדש גע-ווען?

דער רמב"ם³⁹ איז מסביר דעם טעם פון דעם פסק הלכה, אז „חייבין הכל לתקן המועדות על היום כשקדשו בו", ווייל „מי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמוך עליהם". אבער דאס איז לכאורה נאך א טעם מספיק פארוואס מ'איז מחויב צו פארלאזן זיך אויפן קידוש החודש פון ב"ד, ס'בלייבט אבער ניט מובן דער עצם הענין: ווי אזוי ווערט דער טאג „ראש חודש", אויב דער מולד איז אין אן אנדער טאג?

(33) ראה ב"י א"ח סו"ס תנה. רמ"א שם ס"א (שו"ע אדה"ז שם סט"ז-טז. סר"ז ס"ד). י"ד סקט"ז ס"ה. ובכ"מ.

(34) ראה יסוד עולם מאמר ד' פ"ב בסופו ועוד. תשובות התו"ט (בשורת הצי"ץ (הישן) ס"ד). וראה ספר העבור להראב"ע שם והעד השביעי (הובא בט"ז י"ד שם). וראה בכל הגיל יושועות יעקב א"ח סי' קיז בתשובה לנכד המחבר.

(35) רמב"ם ספ"ב שם. מתו"כ אמור כג, ד. ר"ה כה, א.

(36) ר"ה שם, וראה הגהות מיימונית שם.

(37) ספ"ב שם.

(38) להעיר מהשי"ד לנדוד, לכאורה, ונת' באופן אחר לגמרי (בנוגע החילוק בזמנים ומועדים שישנו תמיד) — שו"ע אדה"ז מהד"ת ס"א ס"ח. תורת חיים (לאדהאמ"צ) שמות שטט, ב ואילך. — וייל.
(39) ע"ד מצינו (ויתרה מזה): ויהי הגשם גר הורידו ברחמים כו' גשמי ברכה כשלא חזרו היו למבול (ז"ח נח כב, א. רש"י נח ז, יב).

כנ"ל, אין מקרא יוצא מידי פשוטו⁴¹.

ועפ"ז איז שווער צו פארשטיין: דער ענין פון „הרואה חמה בתקופתה" מיינט דאך די תקופת החמה בגשמיות — איז ווי איז שייך אז מען זאל מאכן א ברכה „עושה מעשה בראשית"⁴² אויף דער תקופה שלמעלה, בשעת אז דא למטה איז (אין דעם זמן) ניטא קיין תקופה (בגשמיות)⁴³?

ח. ואע"פ אז אויך ביי קידוש החודש איז דא א הכרח אזוי צו זאגן (כנ"ל סעיף ו) — אז דער קידוש וקביעות פון ר"ח איז ניט אפהענגיק אין זמן פון מולד הלבנה שלמטה — איז אבער דא א חילוק צווישן דעם ענין פון ר"ח און תקופת החמה:

כאטש ר"ח איז פארבונדן מיט מולד הלבנה — איז ער אבער בעצם מהותו (ניט קיין מציאות פון וועלט, נאר א תורה'דיקע מציאות⁴⁴). דאס וואס עס איז א יום קדוש, קרבנות ר"ח וכו', וואס ב"ד האט מקדש געווען⁴⁵ אדער

ועד"ז איז אויך בנוגע צו די אויבנ-דערמאנטע דינים וואס זיינען פאר-בונדן מיט תקופת החמה [ברכת החמה וכו']: די דינים פון תורת אמת זיינען (בעיקרם) פארבונדן מיט תקופת החמה שלמעלה. דעריבער איז קיין קשיא ניט וואס ביי די דינים ווערט אנגענומען דער חשבון פון תקופת שמואל — כאטש אז דער חשבון האמיתי פון דער תקופה למטה איז לויט תקופת רב אדא — ווארום וויבאלד תורת אמת זאגט, אז נאך יעדע 28 יאר איז די הלכה כך וכך און זי איז פארבונדן מיט דער תקופה, איז דערפון גופא מוכח, אז אין דעם זמן איז די תקופה שלמעלה. ס'איז נאר וואס צוליב געוויסע סיבות קומט אראפ די תקופה דא למטה אין אן אנדער זמן (תקופת רב אדא)⁴⁶.

ז. לאחרי כהנ"ל פאדערט זיך נאך ביאור:

אלע ענינים וואס שטייען אין תורה, ובפרט אזעלכע וואס זיינען להלכה במעשה בפועל — איז אין מקרא (דהפס"ד) יוצא מידי פשוטו, און מ'דארף מקיים זיין די הלכה כפשוטה. כאטש אז יעדער ענין (איז עולם ובפרט אין תורה) איז זיין שורש למעלה ורוחני.

[און דאס איז ניט נאר בנוגע לקיום המצות, אז דוקא דורך זייער קיום כפשוטו „נעמט מען" אויך די ענינים הרוחניים פון מצות [אזוי ווי מצות תפילין, לדוגמא, וואס דוקא דורך קיום מצות תפילין כפשוטה איז מען ממשיך דעם ענין פון ד' מוחין וכו']. נאר אויך בנוגע אלע זאכן און ענינים וואס ווערן געבראכט און אנגעזאגט אין תורה, איז,

(41) ולכן כאשר חכמי האומות אומרים ע"ד מאורע וענין בעולם שהוא שונה ממש"נ בתורה — אא"פ לתרח שבתורה מדובר רק ברוחניות הענינים. וכמדובר כמ"פ הזכרח לזה מסיפור הש"ס (ככוות ח. ב) שגם כאשר אמרו חכמי אוה"ע שהבחינו שנחש מתעבר לתלת שנה ענה להם ר"י בודאות שאינו, והביא הוכחה מפסוק וק"ו שהוא „לשב שני" (והמדובר ה"י בעיבור דנחש כפשוטו).

(42) כ' ג' בהברכה — הובאו באנצקלופד" תלמודית בערכו. וראה לקו"ש ח"י ע' 187.

(43) ראה שו"ת חת"ס שם דנשאר בצע"ג דדברי הרמב"ם סתרי אהדדי. (ועיי"ש שכתב, איך נברר וע"פ אמת אין כאן שום תקופה").

(44) בפרט לביאור הרגזובי בנוגע למולד הלבנה (צפ"נ לרמב"ם ריש הל' קדוה"ח) שמדגיש הרמב"ם „במראה הנבואה".

(45) ולדעת הרמב"ם אמירת ב"ד מקודש — מעכב — שם פ"ב ה"ח (ושם „שאין הראי קובעת אלא ב"ד שאמרו מקודש הם שקובעין"). וראה ספה"צ שם. (וראה השגות הרמב"ם שם. ולהעיר

(40) להעיר מספר הזכרונות (להרה"צ ר' צדוק הכהן קונטרס משיב הטענה על חשבון העבור והתקופה. ספר העבור לראב"ע שם בסופו.

בתקופתה (און מען מאכט די ברכה צוליב דעם וואָס די חמה רוחנית איז בתקופתה)⁴⁸?

ט. וי"ל בזה. ובהקדים, וואָס דער חשבון התקופות (סיי לויט תקופת שמואל, סיי לויט תקופת רב אדא) הייבט זיך אָן ניט פון דער ערשטער תקופה פון נאָך בריאת העולם, נאָר פון דער תקופה אין „שנת תהו“, איידער די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן.⁴⁹

און די הסברה אין דעם איז:

וועגן דער פלוגתא⁵⁰ צווישן ר"א און ר"י, צי בתשרי נברא העולם אָדער בניסן נברא העולם, איז מבורר⁵¹ בכ"מ [ווי"ג⁵² אָזוי אין תוספות⁵³], אָז ביידע דיעות זיינען אמת: בניסן איז עלה במחשבה לברוא את העולם און די בריאה בפועל איז געווען בתשרי.

און וויבאלד אָז לתקופות קייל ווי ר' יהושע, אָז בניסן נברא העולם, וואָס דעריבער רעכנט מען תקופת ניסן ד"שנת תהו" (שלפני תשרי) ווען עלה במחשבה לברוא,

דעריבער איז בנוגע צו ברכת החמה, רעכנט מען זיך מיט דער תקופה שלמעלה (אע"פ אָז די תקופה איז אין אָן אַנדער זמן). ועד"ז איז מובן בנוגע די אַנדערע דינים וועלכע זיינען פאַר-

„קדשוהו שמים“⁴⁶. דעריבער איז לייכטער צו פאַרשטיין, ווי די מציאות פון ר"ח איז פאַרבונדן מיט מולד שלמעלה, אויך ווען דער מולד שלמטה איז אין אָן אַנדער זמן;

משא"כ „חמה בתקופתה“, וואָס איר מציאות שאַפט זיך (ניט פון די דיני התורה וואָס זיינען פאַרבונדן דערמיט, נאָר) פון דעם מהלך החמה — דאָס וואָס די זון געפינט זיך אין דעם זעלבן זמן אויפן זעלבן אָרט ווי זי איז געווען בעת זי איז באַשאַפן געוואָרן.

איז דאָך ניט מובן: וויבאלד אָז אין דין תורה גופא איז נוגע די מציאות ווי זי איז דאָ למטה (כנ"ל ס"ז) — טאָ ווי איז שייך צו מאַכן ברכת החמה אויף דער „חמה בתקופתה“ שלמעלה?

די קשיא איז נאָך שטאַרקער: דער דין פון ברכת החמה איז ווען מ'איז „רואה חמה בתקופתה“, און בשעת מען זעט ניט די חמה בגשמיית טאָר מען קיין ברכה ניט מאַכן?⁴⁷

די ברכה איז פאַרבונדן מיט זען די גשמיית'דיקע זון, כאַטש זי איז ניט (ווי)

שגם לדעת הרמב"ם שם שאין קידוש ביד מעכב, הרי צריכים ביד עכ"פ לחשוב בהן ולהסכים בהן). „וזה שאנו מחשבים בזמן הזה כי אנו מחשבים לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל איזה יום הוא, וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ר"ח או יו"ט לא מפני החשבון שאנו מחשבים" (שם ספ"ה). ובאריכות יותר בספר המצות שם „אבל מפני שב"ד הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו זה היום ר"ח או יו"ט ומפני אמרם כי כמו שבא בפירוש אלה מועדי ה' .. שיאמרו הם כו"י“.

(46) ר"ה כד, א (במשנה). סנהדרין יוד, ב, בתודש שלא נראה בזמנו, וכיה דעת הרמב"ם שם פ"ב ה"ח. ראה פירוש שם. וראה צפניע'הל' קדוה"ח שם. פ"ב ה"ח. פ"ה ה"א. מכתבי תורה מכ' סג.

(47) ראה שו"ת חת"ם שם בתחלתו. שו"ת א"ח שם סק"ג. שו"ת אס"ד מערכת ברכות ס"ב אות יח. פאת השדה סל"ג.

(48) להעיר מהסברא ד"ת"ח אחד בשו"ת חת"ם שם לברך אפילו לא תראה החמה. וראה שו"ת שם. בשו"ת כתב סופר (אויף סליד) פוסק כהפמ"א (הובא בשו"ת שם). וראה קונטרס תקופת החמה וברכתה (להר"ם טוקצינסקי) פ"ד ס"ד וה'.

(49) ראה תוד"ה לתקופות (ר"ה ח, א ואילך). פירוש להרמב"ם הל' קדוה"ח פ"ט ה"ג. ופ"י. ועוד.

(50) ר"ה י, ב.

(51) ראה נהר שלום סדר כוונת ר"ה קרוב לסופו.

(52) הובא בשו"ת בני ציון ח"א ס"ד אות טז.

(53) ד"ה כמאן (ר"ה כז, א). ולפנינו הגי' להיפוך.

וראה לקמן ע' 483'4 ובהערות שם.

דער טעם הדבר, וואס די תקופה שלמטה איז אין אן אנדער זמן פון דער תקופה שלמעלה, איז ווייל עולם איז (כנ"ל) דאמאלס נישט ראוי צו אויפ-נעמען די תקופה שלמעלה (וואס איז העכער פון וועלט און איר סדר הזמנים).

במה דברים אמורים, ווען דאס איז א מציאות פון וועלט, אבער דער ענין פון פסח ("שהיה הפסח בזמן האביב") — וויבאלד אז פסח איז א תורה-דיקע מציאות, ווערט נמשך די תקופה למטה אין זעלבן זמן ווי זי איז למעלה, ד.ה. אז דאס וואס פסח איז בזמן האביב אלע-מאל, איז עס (אויך) לויט דער תקופה שלמעלה.

משא"כ בנוגע עניני העולם, איז די המשכת בחי' תקופה שלמעלה אין אן אנדער זמן, לויטן חשבון פון תקופת שמואל.

יא. עפ"י וועט מען פארשטיין וואס דער רמב"ם זאגט אז דאס וואס "סמכנו על מנין זה" (בנוגע צום דין פון שנה, אז די שנה דארף זיין אזא יאר וואס איר חודש איז בזמן האביב) איז אויסגע-האלטן אויך לויטן חשבון פון תקופת שמואל — אע"פ אז בנוגע צום דין פון פסח (אז פסח דארף זיין בזמן האביב) מוז מען (סיי-ווי) אַנקומען צום חשבון פון תקופת רב אדא:

היות אז בנוגע עניני העולם איז די המשכת התקופה שלמעלה לויטן חשבון פון תקופת שמואל (כנ"ל), דעריבער איז דער דין בנוגע "שנה" (וואס איז א מציאות פון עולם), אז עס דארף זיין אויסגעהאלטן (אויך) לויט תקופת שמואל.

בונדן מיט דער תקופה, וואס איז נאך לויט תקופת שמואל, די תקופה שלמעלה, וויבאלד אז דער אנהייב און יסוד פון גאנצן חשבון התקופות איז אן ענין פון תקופת תוהו⁵⁴, פון עלה במחשבה⁵⁵ לברוא, און דעריבער איז דא נישט נוגע אז אויך די תקופה שבמעשה זאל זיין אין דעם זעלבן זמן.

אבער פונדעסטוועגן איז מובן, אז די תקופה שלמעלה פועל'ט אויך (ברוח-ניות ובפנימיות) אויף דער חמה למטה (וואס דערפאר איז ברכת החמה פאר-בונדן מיט ראיית החמה הגשמית).

יו"ד. עפ"י דארף מען פארשטיין, לאידך גיסא: וויבאלד אז דער ענין התקופה שלמעלה איז דוקא לויט דעם חשבון פון תקופת שמואל — און נישט פון תקופת רב אדא, וואס זיין חשבון איז נאך בשייכות צו דער תקופה שלמטה,

איז ווי איז שייך צו זאגן, אז דער ציווי פון תורה אז פסח מוז זיין דוקא בזמן האביב [וואס דאס קען געמאלט זיין נאך לויט תקופת רב אדא און נישט לויט תקופת שמואל (כנ"ל ס"ד)] איז פאר-בונדן נאך מיט דער תקופה שלמטה?

איז דער ביאור אין דעם:

54) משא"כ חשבון המולדות והשנים אף שג"ז מונין ממולד תהו — בהר"ד (רמב"ם שם פ"ו ה"ח. תוס' שם. ובכ"מ), הרי זה בעיקר כיון שיום אחד בשנה חשוב שנה, וכ"ש חמשה ימים (ראה תוס' שם. פירוש לרמב"ם שם. ובכ"מ. נסמנו באנציקלופדי' תלמודית ערך בהר"ד), היינו מצד מציאות הבריהא והמולד בפועל. ועוד ועיקר: הרי בזה אין נפק"מ בפועל לחשבון המולדות, משא"כ בנוגע חשבון התקופות. עיי' תוס' שם. וראה בפירוש שם (פ"ט ה"ג. פ"י ה"א). יסוד עולם שם (פ"ד). ועוד.

55) וכר"כ מצוות דינים 991: תלויים במחשבה

בא ב

פרעגט מען דערויף די קשיא: דער רמב"ם האט אליין געגעבן דעם כלל⁵ אז „כל מה שבא לחכמים בו מאמר כי הענין פלוני ופלוני מעכבין זא"ז הדבר ברור כי הוא מצוה אחת. . . וכן כל אשר יתבאר לך כי התכלית המבוקש לא יגיע בחלק אחד מאלו החלקים אז ג"כ הדבר ברור כי קבוצם הוא הענין אשר ימנה". היינט וויבאלד אז בא קרבן פסח פסקינט דער רמב"ם אז אן אכילת הפסח איז ניט שייך די מצוה פון ק"פ — „נמנו עליו (אויפן קרבן פסח וואס „אינו נאכל אלא למנויו")⁶ וחזרו אחרים ונמנו עליו ראשונים שיש להם כוית אוכלים ופטורים מעשות פסח שני ואחרונים שרבו עד שלא נמצא בו כוית לכל אחד אינו אוכלין וחייבים לעשות פסח שני"⁷ — דאָרף דאָך אויסקומען אז שחיטת און אכילת הפסח זיינען „מצוה אחת" — היינט פאָרוואָס טיילט ער זיי אין צוויי באַזונדערע מצות?

נאָכמער: אפי' לויט די דיעות⁸ אז אכילת הפסח איז ניט מעכב די הקרבה איז דאָך אָבער דער תוכן, דער תכלית פון מצות הקרבת הפסח פאָרבונדן מיט

א. אין דער היינטיקער סדרה, ביים צוויי אויפן קרבן פסח וואָס דער אוי-בערשטער האָט אָנגעזאָגט צו משה רבינו, זאָגט דער פסוק: „בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", און אין די ווייטער-דיקע פסוקים: „והי לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים. . . ואכלו את הבשר כלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו".

דער רמב"ם אין ספר המצות רע-כענט די מצוה פון קרבן פסח פאָר צוויי מצוות: איין מצוה — „לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר בניסן בין הערביים והוא אמרו יתעלה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים", און די צווייטע — „לאכול כבש הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאי הנזכרים. . . והוא אמרו ואכלו את הבשר כלילה הזה גו".

(1) יב, ג.

(2) שם, ו, ח.

(3) מ"ע נהניו. וכ"ה בחינוך מצוה היו. וכן מנו כל מוני המצות (מלבד הרס"ג — לדעת הרי"ם פערלא מ"ע מז).

— בהבא לקמן עיי"ג צל"ח לפסחים (על אתר כמסמו לקמן) וכן בשטה מקובצת (להר"י גרשוני).

(4) בסהמ"צ שלפנינו ליתא התיבות „והוא אמרו. . . ושחטו כו", אבל כ"ה בהוצאת העלוי וקאפאח (וכן הובא בהמקור בל' ערב). וכן מסתבר שהי בכל המצות הביא הרמב"ם המקור מהכתוב. וכן הביאו במנין המצות שבראש ספר היד.

(5) ר"ד הבבלי בס' מעשה נסים סי' ה. ועד"ז הקשה במעין החכמה — ראה לקמן הערה 23.

(6) סהמ"צ שורש יא.

(7) כן הובא בס' מעשה נסים שם. ובסהמ"צ שלפנינו הוא בשינוי ל' צת.

(8) משנה זכחים נ, ב.

(9) רמב"ם הל' ק"פ פ"ב הי"ד. כדעת חכמים פסחים עז, ב. ר"ד הבבלי הביא שם דין הניל, וגם מה שפסק הרמב"ם (שם פ"ד ה"ב) דבטמא בשר וזרק את הדם לא הורצה (וחייב בפסח שני כדעת חכמים שם). וראה לקמן הערה 16.

(10) ר"ג ורי"ב בפסחים שם ואילך.

(*) ואולי נגרמה ההשמטה (בטעות?) עיי"ז שבריש הל' ק"פ לא הביא הכ'. (ושחטו". וראה בברית משה לטמ"ג (מ"ע רכג סוסק"א) שהניח זה בצ"ע.